

บทบาทของมหาวิทยาลัยในกระบวนการทัศน์ความเป็นประชาคม อาเซียน

The Role of the University in the Paradigms of the ASEAN Community

วัชรภรณ์ ทวีกุล¹, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ²,
รองศาสตราจารย์ ดร.ยุภาพร ยูภาส³

Watcharaporn Taweekul¹, Asst. Prof. Sanya Kenaphoom²,
Assoc. Prof. Yupaporn Yupas³

บทคัดย่อ

การเข้าสู่ประชาคมอาเซียนมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่หลากหลายทั้งด้านสังคม การเมือง วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ ซึ่งมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนเป็นอย่างมาก เกิดการแข่งขัน แย่งชิงกันสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เกิดการเคลื่อนย้ายกำลังคน นักศึกษา บุคลากรทางการศึกษามากขึ้น และการเปิดเสรีการค้าบริการ ด้านการศึกษาซึ่งถือว่าส่งผลกระทบต่อการศึกษาอย่างยิ่ง โดยเฉพาะการศึกษาในระดับอุดมศึกษาซึ่งมีมหาวิทยาลัยเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบมีหน้าที่ในการผลิตบัณฑิตออกสู่ภาคตลาดแรงงาน และพัฒนาบัณฑิตให้มีศักยภาพและมีความพร้อมอย่างเต็มที่ในการแข่งขันและรับมือกับการเปลี่ยนแปลง ดังนั้นมหาวิทยาลัยจึงต้องมีบทบาทสำคัญ

¹ นักศึกษาปริญญาเอก หลักสูตร ร.ป.ด. (รัฐประศาสนศาสตร์) คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

³ รองศาสตราจารย์ ประจำคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

¹ Graduate Student of D.P.A. (Public Administration), Faculty of Political Science and Public Administration, Rajabhat Mahasarakham University

² Assistant Professor, Lecturer, of Faculty of Political Science and Public Administration, Rajabhat Mahasarakham University

³ Associate Professor, Lecturer, of Faculty of Political Science and Public Administration, Rajabhat Mahasarakham University

ดังต่อไปนี้ คือ บทบาทผู้พัฒนาหลักสูตรเพื่อรับใช้ประชาคม บทบาทการสอนและฝึกอบรมทางด้านภาษาเพื่อการสื่อสาร บทบาททางสรรพสินค้าทางปัญญา บทบาทการเป็นทูตสานสัมพันธ์ระหว่างประเทศ บทบาทผู้นำด้านกระบวนการที่ศรัทธาแบบวิถีวิจัย บทบาทผู้นำทางด้านการวิจัยและพัฒนา บทบาทผู้นำทางการวิจัยเชิงพื้นที่ บทบาทเป็นแหล่งเรียนรู้ บทบาทเป็นผู้ให้บริการวิชาการเชิงรุก บทบาทเป็นที่ปรึกษาทางวิชาการ บทบาทผู้สร้างและรวบรวม อัตลักษณ์ที่เป็นเอกภาพทางวัฒนธรรม บทบาทเป็นศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมร่วม และบทบาทเป็นผู้เผยแพร่วัฒนธรรมร่วม

คำสำคัญ : บทบาท, มหาวิทยาลัย, ประชาคมอาเซียน

Abstract

The ASEAN Community will lead to change in a variety of social, political, cultural and economic which influence the way the lives of people very seriously such competition, scrum various facilities, there also will be forcefully transported people, students and educational personnel and the education and services free trade particularly affecting education especially in the Higher Education that is responsibility by University that has a task to product and develop the graduates as a fully competency into the labor market to prepare the competition in the dynamic changing. Thus, the Universities need to have an important roles as follows; the curriculum development person to serve the community, the language teaching and training for communication, the intellectual department stores, the international diplomatic relations, the new paradigm research methodology leader, the research and development leader, the research based on area leader, the learning center, the proactive academic services, the academic advisors, the builders and collector the unified cultural identity, the cultural learning center, and the co-culture publishers

Keywords : Role, University, ASEAN Community

บทนำ

สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรืออาเซียน ก่อตั้งเมื่อวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2510 ซึ่งลงนามโดยรัฐมนตรีจาก 5 ประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ได้แก่ อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และไทยได้ลงนามใน “ปฏิญญากรุงเทพฯ Bangkok Declaration” เพื่อจัดตั้งสมาคมความร่วมมือกันในการเพิ่มอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การพัฒนาสังคม การพัฒนาวัฒนธรรมในกลุ่มประเทศสมาชิกและการธำรงรักษาสันติภาพและความมั่นคงในพื้นที่ระหว่างประเทศสมาชิก ปฏิญญากรุงเทพฯได้ระบุวัตถุประสงค์สำคัญของการจัดตั้งอาเซียนไว้ 7 ประการ ได้แก่ 1) ส่งเสริมความร่วมมือและความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม เทคโนโลยี วิทยาศาสตร์ และการบริหาร 2) ส่งเสริมสันติภาพและความมั่นคงส่วนภูมิภาค 3) เสริมสร้างความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจ พัฒนาการทางวัฒนธรรมในภูมิภาค 4) ส่งเสริมให้ประชาชนในอาเซียนมีความเป็นอยู่และมีความคุณภาพชีวิตที่ดี 5) ให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในรูปของการฝึกอบรมและการวิจัย และส่งเสริมการศึกษาด้านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 6) เพิ่มประสิทธิภาพของการเกษตรและอุตสาหกรรม การขยายการค้า ตลอดจนการปรับปรุงการขนส่งและการคมนาคม 7) เสริมสร้างความร่วมมืออาเซียนกับประเทศภายนอกองค์การความร่วมมือแห่งภูมิภาคอื่นๆ และองค์การระหว่างประเทศ ต่อมาเมื่อปี 1986 ประเทศต่างๆ เข้าร่วมเป็นสมาชิกของอาเซียนเพิ่มขึ้นได้แก่ บรูไนดารุสซาลาม สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว สหภาพพม่า และราชอาณาจักรกัมพูชา การเข้าร่วมเป็นสมาชิกอาเซียนของประเทศสมาชิกใหม่เหล่านี้ทำให้อาเซียนมีสมาชิกรวม 10 ประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สอดคล้องกับปฏิญญาอาเซียนซึ่งระบุว่า อาเซียนพร้อมรับทุกประเทศที่อยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่พร้อมจะรับเป้าหมาย หลักการและวัตถุประสงค์ขององค์กรเป็นสมาชิก (ณรงค์โพธิ์พูกษานันท์, 2556 : 15)

ประชาคมอาเซียน มีเป้าหมายของการรวมตัวกันของประเทศสมาชิกอาเซียนเพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองและขีดความสามารถการแข่งขันของอาเซียนในเวทีระหว่างประเทศทุกด้าน รวมถึงความสามารถรับมือกับปัญหาใหม่ๆ ระดับโลก ที่ส่งผลกระทบต่อภูมิภาคอาเซียน เช่น ภาวะโลกร้อน การก่อการร้ายหรือภัยคุกคามอื่น ๆ

การเป็นประชาคมอาเซียน คือการทำให้ประเทศสมาชิกอาเซียนเป็น “ครอบครัวเดียวกัน” ที่มีความแข็งแกร่งและมีภูมิต้านทานที่ดี โดยสมาชิกในครอบครัวมีสภาพความอยู่ที่ดี ปลอดภัย และสามารถทำมาค้าขายได้อย่างสะดวกมากยิ่งขึ้น แรงผลักดันสำคัญที่ทำให้ผู้นำประเทศสมาชิกอาเซียนตกลงกันที่จัดตั้งประชาคมอาเซียน อันถือเป็นการปรับปรุงตัวครั้งใหญ่และวางรากฐานของการพัฒนาของอาเซียน คือสภาพแวดล้อมระหว่างประเทศที่เปลี่ยนแปลงไปทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคมที่ทำให้อาเซียนต้องเผชิญกับความท้าทายใหม่ๆ เช่น โรคระบาด อาชญากรรมข้ามชาติ ภัยพิบัติธรรมชาติ และปัญหาสิ่งแวดล้อม ภาวะโลกร้อน และความเสี่ยงที่อาเซียนอาจจะไม่สามารถแข่งขันทางเศรษฐกิจได้กับประเทศอื่นๆ โดยเฉพาะจีนและอินเดีย ซึ่งมีอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างก้าวกระโดด

ก้าวต่อไปของอาเซียนคือ การจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนซึ่งเป็นเสาหลักหนึ่งในสามเสาหลักของการจัดตั้งประชาคมอาเซียน เมื่อวันที่ 4-5 เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2545 ที่ประชุมสุดยอดอาเซียน (ASEAN Summit) ครั้งที่ 8 ที่พนมเปญ กัมพูชา ได้ให้ความเห็นชอบให้อาเซียนกำหนดทิศทางการดำเนินงานเพื่อมุ่งไปสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับสหภาพยุโรป (European Union : EU) และให้อาเซียนปรับปรุงกระบวนการดำเนินงานภายในอาเซียนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต่อมาเมื่อวันที่ 7-8 ตุลาคม พ.ศ. 2546 ได้มีการประชุมผู้นำอาเซียนครั้งที่ 9 ที่เกาะบาหลี ประเทศอินโดนีเซีย ผู้นำอาเซียนได้ลงนามในปฏิญญาว่าด้วย ความร่วมมืออาเซียน (Declaration of ASEAN Concord II หรือ Bali Concord II) เห็นชอบให้มีการจัดตั้งประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) ภายในปี ค.ศ. 2020 หรือ พ.ศ. 2563 โดยประชาคมอาเซียนนี้จะประกอบด้วย 3 เสาหลัก (pillars) คือ 1) ประชาคมความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Security Community – ASC) มุ่งให้ประเทศในภูมิภาคอยู่ร่วมกันอย่างสันติ มีระบบแก้ไขความขัดแย้งระหว่างกันได้ด้วยดี มีเสถียรภาพอย่างรอบด้าน มีกรอบความร่วมมือเพื่อรับมือกับภัยคุกคามความมั่นคงทั้งรูปแบบเดิมและรูปแบบใหม่ เพื่อให้ประชาชนมีความปลอดภัยและมั่นคง 2) ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community – AEC) มุ่งให้เกิดการรวมตัวกันทางเศรษฐกิจ และการอำนวยความสะดวกในการติดต่อค้าขายระหว่างกัน อันจะทำให้ภูมิภาคมีความเจริญมั่งคั่ง และสามารถ

แข่งขันกับภูมิภาคอื่นๆ ได้ เพื่อความอยู่ดีกินดีของประชาชนในประเทศอาเซียน
3) ประชาคมสังคม – วัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio – Cultural Community – ASCC) เพื่อให้ประชาชนแต่ละประเทศอาเซียนอยู่ร่วมกันภายใต้แนวคิดสังคมที่เอื้ออาทรมีสวัสดิการทางสังคมที่ดี และมีความมั่นคงทางสังคม (ชิน ศิริสวัสดิ์, 2556 : 5)

การอุดมศึกษากับเงื่อนไขในการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียน

อุดมศึกษาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีที่มาจากภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ที่แตกต่างกันและผ่านขั้นตอนการพัฒนาที่หลากหลาย อุดมศึกษาในภูมิภาคนี้ได้เผชิญกับความท้าทายมากมาย รวมถึงการเพิ่มจำนวนนักศึกษาที่เข้าเรียนระดับมหาวิทยาลัย การได้รับความรู้และข้อมูลอย่างท่วมท้นเกินกว่ากำลังที่จะรับได้ การปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจและข้อจำกัดด้านงบประมาณ

จากการวิเคราะห์กรณีตัวอย่างในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในการวิจัยร่วมระหว่างสำนักงาน UNESCO กรุงเทพฯ และภูมิภาคของซีเอ็มไอว่าด้วยการศึกษาและการพัฒนา (SEAMEO RIHED) เรื่อง “A Situational Analysis of Higher Education Reforms in South-East Asian Countries” เมื่อปี พ.ศ. 2548 พบว่าแม้ว่าอุดมศึกษาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะมีความแตกต่างและความหลากหลายซึ่งหล่อหลอมมาจากภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ ความพยายามในการสร้างชาติที่แตกต่างกัน รวมถึงแนวโน้มความเปลี่ยนแปลงของโลก แต่ประเทศส่วนใหญ่ในภูมิภาคก็เผชิญกับความท้าทายที่ไม่ต่างกัน ประการแรกคือ การเพิ่มโอกาสในการเข้ารับการศึกษาระดับอุดมศึกษาของเยาวชนที่มีจำนวนและความต้องการเพิ่มขึ้นในการเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งสถาบันอุดมศึกษาจะต้องคำนึงถึงคุณภาพของการจัดการศึกษาควบคู่ไปด้วย ประการที่สอง ได้แก่ ความหลากหลายของประเภทและหลักสูตรของสถาบันอุดมศึกษาที่ทวีจำนวนเพิ่มมากขึ้น เพื่อสนองตอบความต้องการที่หลากหลายของผู้เรียนกลุ่มต่างๆ การศึกษาแบบเปิดและการศึกษาทางไกลเป็นรูปแบบการศึกษาที่จะได้รับความนิยมมากขึ้น เพราะสามารถเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาแก่ประชาชน โดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในวัยทำงานและผู้ที่อยู่อาศัยอยู่ในพื้นที่ห่างไกล นอกจากนี้การศึกษาข้ามชาติ (Transnational education) ก็มีแนวโน้มจะเติบโตเพิ่มขึ้น โดยประเทศมาเลเซียได้รับการกล่าวขานว่าเป็นประเทศที่มีประสบการณ์และการพัฒนาด้านการจัดการศึกษาทางไกลมากที่สุดในภูมิภาค ในขณะที่ประเทศอื่นๆ ยังคงเป็นผู้นำเข้า

การศึกษาข้ามพรมแดน (Cross-border education) จากประเทศที่มีความก้าวหน้า เช่น ออสเตรเลีย อังกฤษ และสหรัฐอเมริกา (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2553 : 17)

ความท้าทายประการต่อมา คือ การพัฒนาความเป็นสากลของอุดมศึกษา ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาการแลกเปลี่ยนนักศึกษาและนักวิชาการระหว่างประเทศต่างๆ ทั่วโลก ได้ทวีจำนวนเพิ่มขึ้นโดยลำดับ และจะเพิ่มขึ้นต่อไปในอนาคต เนื่องจากประสบการณ์การศึกษาในสภาพแวดล้อมนานาชาติ และทักษะในการติดต่อสื่อสารข้ามวัฒนธรรมเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบัณฑิตในตลาดแรงงานในประเทศและระหว่างประเทศ การเติบโตของการศึกษาข้ามชาติ ทั่วโลกและการจัดตั้งวิทยาเขตของมหาวิทยาลัยในต่างประเทศได้แสดงให้เห็นแนวโน้มของความสัมพันธ์ทางการศึกษากับอุดมศึกษาในประเทศที่พัฒนาแล้ว อาทิ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ออสเตรเลีย เป็นต้น ในขณะที่เดียวกันต่างประเทศในภูมิภาค อาทิ มาเลเซีย สิงคโปร์ และไทยก็เป็นผู้ส่งออกบริการการศึกษาโดยจัดการศึกษาให้นักศึกษาจากประเทศเพื่อนบ้าน

การผลักดันให้มหาวิทยาลัยของรัฐออกนอกกระบวนราชการเป็นการพัฒนาการอีกประการหนึ่งของสถาบันอุดมศึกษาในภูมิภาคเพื่อสร้างรูปแบบการบริหารที่สอดคล้องเหมาะสมกับประเภทและพันธกิจ ที่มีความหลากหลายของสถาบันอุดมศึกษาซึ่งขยายจำนวนเพิ่มมากขึ้น และเพื่อเปิดโอกาสให้สถาบันอุดมศึกษาบริหารกิจการของตนได้อย่างคล่องตัว ยืดหยุ่นและสามารถสนองตอบความต้องการของตลาดได้อย่างรวดเร็ว รวมทั้งมีอิสระในการแสวงหางบประมาณเพิ่มเติมผ่านการให้บริการการศึกษาในเชิงพาณิชย์ (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2553 : 18)

การขยายตัวของการอุดมศึกษาอย่างรวดเร็วทำให้งบประมาณที่สถาบันอุดมศึกษาได้รับจากรัฐบาลอยู่ในวงจำกัด สถาบันอุดมศึกษาจึงจำเป็นต้องแสวงหางบประมาณจากแหล่งอื่นๆ โดยการให้บริการการศึกษาควบคู่กับการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร และทรัพย์สินทางปัญญาของสถาบันในเชิงพาณิชย์ เช่น การตั้งบริษัทของสถาบัน เพื่อให้บริการที่ปรึกษา และการทำวิจัย หรือการร่วมมือกับภาคธุรกิจ เป็นต้น นอกจากนี้ได้มีการปรับโครงสร้างระดับอุดมศึกษาโดยวิธีการต่างๆ ได้แก่ การปรับรูปแบบการบริหารงานมหาวิทยาลัยของรัฐให้เป็นไปในรูปแบบการบริหารงานของภาคเอกชน (Corporatization) และการสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชนในการจัดการศึกษา

การเพิ่มอิสระในการบริหารจัดการแก่สถาบันอุดมศึกษาเพื่อแลกกับการเพิ่มความสามารถในการตรวจสอบได้ (Accountability) เป็นแนวโน้มที่สำคัญของโลก เช่นเดียวกับของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ดังจะเห็นได้จากการปรับรูปแบบการบริหารงานของมหาวิทยาลัยของรัฐให้เป็นไปในรูปแบบการบริหารงานของภาคเอกชน ในประเทศมาเลเซียและสิงคโปร์ การจัดตั้งมหาวิทยาลัยในกำกับ (Autonomous universities) ในประเทศอินโดนีเซียและไทย ทั้งนี้การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นหัวใจหลักของการสร้างและดำรงความน่าเชื่อถือของหลักสูตร สถาบันอุดมศึกษา และระบบอุดมศึกษาทั่วโลก สำหรับภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ประเทศอินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ มาเลเซียและไทยมีการจัดตั้งกลไกการประกันคุณภาพการศึกษาแล้ว ในขณะที่ประเทศกัมพูชาและลาวอยู่ในระหว่างการจัดตั้งกลไกและหน่วยงานด้านการประกันคุณภาพการศึกษา

กฎบัตรอาเซียนกับนัยยะด้านการศึกษา การรับรองกฎบัตรอาเซียนถือเป็นพัฒนาการที่สำคัญที่ส่งผลให้อาเซียนเกิดการเปลี่ยนแปลงโดยเฉพาะอย่างยิ่งการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. 2558 ซึ่งอุปสรรคสำคัญประการหนึ่ง คือ การที่อาเซียนขาดกลไกในการบังคับประเทศสมาชิกในกรณีที่ประเทศสมาชิกใดประเทศสมาชิกหนึ่งไม่ปฏิบัติตามความตกลงต่างๆ ของอาเซียน กฎบัตรอาเซียนจึงเป็นเสมือนธรรมนูญหรือกฎหมายสูงสุดในอาเซียนโดยมีวัตถุประสงค์หลัก คือ การเพิ่มประสิทธิภาพของอาเซียนในการดำเนินการต่างๆ ให้เป็นไปตามเป้าหมายรวมถึงการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. 2558 การสร้างกลไกส่งเสริมให้ประเทศสมาชิกปฏิบัติตามความตกลงต่างๆ ของอาเซียน และการส่งเสริมบทบาทของอาเซียนให้เป็นองค์กรที่มีความใกล้ชิดและเอื้อต่อประชากรอาเซียนอย่างแท้จริง (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2553 : 19)

การศึกษามีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนภารกิจของอาเซียนให้สามารถบรรลุเป้าหมายและหลักการของอาเซียนที่มุ่งสู่ความเป็นประชาคมอาเซียนทั้งในด้านการเมือง และความมั่นคง เศรษฐกิจ และสังคมและวัฒนธรรมที่มีประชาชนในภูมิภาคเป็นศูนย์กลาง การลดช่องว่างความแตกต่างทางเศรษฐกิจและระดับของการพัฒนาระหว่างอาเซียนเก่ากับอาเซียนใหม่ (CLMV) ที่นับว่าเป็นประเด็นที่สำคัญในลำดับต้นๆ ของอาเซียน (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2553 : 22)

การที่อาเซียนเห็นพ้องกันในการกำหนดให้ภาษาในการทำงานของอาเซียนเป็นภาษาอังกฤษ (“The working language of ASEAN shall be English”) ส่อให้เห็นว่าการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศเป็นเรื่องจำเป็นทั้งในโลกปัจจุบันและในอนาคตโดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษาอังกฤษที่ทั่วโลกยกให้เป็นภาษาสากลในการสื่อสาร การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในวัยเรียนให้มีทักษะด้านภาษาในระดับที่สามารถใช้ได้ดี เป็นเรื่องที่ควรจะมีการส่งเสริมตั้งแต่ในระดับพื้นฐานและต่อเนื่องจนถึงระดับอุดมศึกษา บนพื้นฐานของการแข่งขันในโลกไม่เพียงแต่ภาษาแม่ (ภาษาในประเทศที่เกิดและอาศัยอยู่) และภาษาอังกฤษเท่านั้นที่มีความสำคัญ ปัจจุบันภาษาที่สามเริ่มได้รับความสนใจมากขึ้น เช่น ประเทศสิงคโปร์ส่งเสริมให้นักเรียนมีทักษะความรู้ด้านภาษาอังกฤษในระดับที่ใช้งานในชีวิตประจำวันได้ตั้งแต่ในระดับพื้นฐาน และให้นักเรียนมีอิสระที่จะเลือกเรียนภาษาใดภาษาหนึ่งที่ไม่ใช่ภาษาท้องถิ่นเป็นภาษาที่สาม มาเลเซียที่จัดการเรียนการสอนวิชาคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์เป็นภาษาอังกฤษ ฟิลิปปินส์ที่สอนภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สองซึ่งจะเห็นได้จากการที่มีชาวฟิลิปปินส์จำนวนมากทำงานในองค์กรระหว่างประเทศจำนวนมาก

นอกจากประเด็นเรื่องของภาษาแล้ว มิติของข้อมูลข่าวสารก็มีความสำคัญต่อสังคมในปัจจุบัน การสื่อสารโดยเสรีโดยเฉพาะเรื่องของภาษาและวัฒนธรรมน่าจะเป็นปัจจัยที่ช่วยสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างกันในภูมิภาค ปัจจุบันประชาชนในอาเซียนสนใจและศึกษาแต่เรื่องของทางตะวันตก โดยไม่พยายามเรียนรู้เกี่ยวกับอาเซียน การเสริมสร้างความตระหนักในการเป็นประชาคมอาเซียนผ่านการเรียนการสอนด้านอาเซียนศึกษาตั้งแต่ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจนถึงระดับอุดมศึกษาจะช่วยผลักดันให้อาเซียนบรรลุเป้าหมายสำคัญในการรวมตัวเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 14 ผู้นำอาเซียนได้เห็นพ้องกันในการส่งเสริมการจัดทำหลักสูตรอาเซียนศึกษาของแต่ละชาติสมาชิกในการศึกษา ทุกระดับเพื่อเตรียมเยาวชนให้มีความพร้อมสำหรับการเก็บเกี่ยวผลสำเร็จต่างๆ และเพื่อประโยชน์ต่อการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียน

การมีส่วนร่วมด้านการศึกษาในกรอบความร่วมมือของอาเซียน

ภายใต้กรอบความร่วมมือด้านต่างๆ ของอาเซียน กลไกความร่วมมือด้านการศึกษานับได้ว่าเป็นปัจจัยที่ผลักดันให้เกิดการพัฒนาในวงกว้างและส่งผลต่อ

เป้าหมายของการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียน ในการประชุมสุดยอดอาเซียนครั้งที่ 15 ที่ชะอำ - หัวหิน ผู้นำอาเซียนได้ร่วมกันประกาศปฏิญญาชะอำ หัวหิน ว่าด้วยการเสริมสร้าง ความร่วมมือด้านการศึกษาเพื่อบรรลุประชาคมอาเซียนที่เอื้ออาทรและแบ่งปัน (Cha-AmHua Hin Declaration on Strengthening Cooperation on Education to Achieve an ASEAN Caring and Sharing Community) โดยให้ความสำคัญกับบทบาทของภาคการศึกษาซึ่งเป็นเครื่องมือในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียนที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลางและมีความรับผิดชอบทางสังคมอันจะส่งผลให้เกิดความเข้าใจ ความแน่นแฟ้น และความเป็นเอกภาพในหมู่ประชาชนอาเซียน พร้อมทั้งได้ตกลงที่จะดำเนินการเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ภาคการศึกษาในการเสริมสร้างประชาคมอาเซียนดังนี้

บทบาทของภาคการศึกษาในเสาการเมืองและความมั่นคง : ได้แก่ การสนับสนุนความรู้ ความเข้าใจเรื่องกฎบัตรอาเซียนผ่านหลักสูตรอาเซียนศึกษาในโรงเรียน รวมถึงการแปลเป็นภาษาประจำชาติในอาเซียน การเน้นหลักการประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน และสันติภาพในหลักสูตรโรงเรียน การส่งเสริมความเข้าใจในความหลากหลายผ่านการอบรม การแลกเปลี่ยนและการจัดทำข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องที่เข้าถึงได้ และการจัดให้มีรูปแบบของการแลกเปลี่ยนทัศนคติในด้านต่างๆ ของผู้นำโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ เช่น โครงการ Southeast Asia School Principal's Forum (SEA-SPF) เป็นต้น (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2553 : 23)

บทบาทของภาคการศึกษาในเสาเศรษฐกิจ : ได้แก่ การพัฒนากรอบทักษะฝีมือในแต่ละประเทศสมาชิกเพื่อนำไปสู่การจัดทำกรอบการยอมรับคุณสมบัติร่วมของอาเซียน การส่งเสริมการเคลื่อนย้ายนักเรียนด้วยการพัฒนาบัญชีรายการระดับภูมิภาคของวัสดุสารสนเทศด้านการศึกษาที่มีในอาเซียน การสนับสนุนการเคลื่อนย้ายแรงงานฝีมือในอาเซียนด้วยความพยายามที่จะปกป้องและปรับปรุงมาตรฐานวิชาชีพและการศึกษาในอาเซียน การพัฒนามาตรฐานด้านอาชีพบนขีดความสามารถของอาเซียนสู่ระดับภูมิภาคและนานาชาติ และตอบสนองต่อความต้องการของภาคอุตสาหกรรม และการผลักดันให้มีการพัฒนามาตรฐานสมรรถนะร่วมสำหรับการศึกษาระดับอาชีวศึกษาและมัธยมศึกษา

บทบาทของภาคการศึกษาในเสาสังคมและวัฒนธรรม : ได้แก่ การพัฒนาเนื้อหาร่วมด้านอาเซียนสำหรับโรงเรียน การเสนอให้มีหลักสูตรสำหรับบัณฑิตศึกษาด้านศิลปะ

และวัฒนธรรมของอาเซียนในสถาบันอุดมศึกษา การเสนอให้ภาษาของอาเซียนเป็นวิชาเลือกภาษาต่างชาติในโรงเรียน การส่งเสริมโครงการระดับภูมิภาคที่สร้างความตระหนักในความเป็นอาเซียน (ASEAN Awareness) ในหมู่เยาวชน การสนับสนุนการเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพในชุมชนชนบท การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การจัดให้มีการประชุมวิจัยด้านวิชาการของอาเซียนเพื่อส่งเสริมการวิจัยเพื่อการพัฒนาในภูมิภาค การส่งเสริมความเข้าใจอันดีและความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อมและประเด็นสำคัญอื่นๆ ในอาเซียนด้วยการประมวลไว้ในหลักสูตรโรงเรียนและการมอบรางวัล “โรงเรียนสีเขียวของอาเซียน” และการร่วมจัดกิจกรรมฉลองวันเกิดอาเซียน (8 สิงหาคม) ตลอดเดือนสิงหาคม

ด้านความมั่นคงของแต่ละประเทศนั้นเชื่อมโยงกันโดยพื้นฐานและผูกพันกันด้วยที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ การสร้างสำนึกร่วมกันและความไว้วางใจกันโดยการแลกเปลี่ยนทางการศึกษาช่วยลดระดับของความขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่างๆ และก่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างกันมากยิ่งขึ้น สำหรับความร่วมมือด้านเศรษฐกิจที่มุ่งเน้นเรื่องการสร้างประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนที่มีการรวมตัวกันเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียวในปี พ.ศ. 2558 ซึ่งจะทำให้เกิดการไหลเวียนของเงินทุน สินค้า การบริการ การลงทุน และแรงงานฝีมือโดยเสรี เดิมกระทรวงพาณิชย์เป็นผู้รับผิดชอบด้านเศรษฐกิจต่อไปกระทรวงอื่นที่เกี่ยวข้องหรือแม้แต่หน่วยงานด้านการศึกษาควรมีส่วนร่วมเนื่องด้วยความร่วมมือด้านเศรษฐกิจไม่ได้เป็นเพียงเรื่องของสินค้าอย่างเดียว แต่ครอบคลุมถึงเรื่องการบริหารในหลากหลายมิติยิ่งขึ้น นอกจากนี้ในด้านสังคมและวัฒนธรรมซึ่งเป็นประเด็นเกี่ยวกับการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน อาจกล่าวได้ว่าทรัพยากรมนุษย์ ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมเป็นปัจจัยพื้นฐานสำหรับการสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การพัฒนาอย่างยั่งยืนและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติจะช่วยให้ภูมิภาคมีความมั่นคง การศึกษาเพื่อการพัฒนาถึงเป็นหนึ่งในมาตรการที่จะช่วยสร้างความเข้มแข็งให้แก่ประชาคมอาเซียน (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2553 : 24)

สภาพการณ์หลังการเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียนในปี 2558 จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่หลากหลายทั้งด้านสังคม การเมือง วัฒนธรรมและระบบเศรษฐกิจ ซึ่งมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคมเป็นอย่างมาก เช่น มีการลงทุนจากต่างชาติของธุรกิจด้านบริการ มีการเคลื่อนไหลด้านการลงทุนอย่างเสรี มีการเดินทาง

เข้าออกระหว่างประเทศอย่างเสรีไม่ว่าจะเป็นการเดินทางเพื่อการท่องเที่ยวหรือเพื่อมาทำงานทำของแรงงานก็จะมีเพิ่มมากขึ้น เกิดการแข่งขัน แย่งชิงกันในเรื่องอำนาจ ความสะดวกต่างๆ เป็นไปตามทฤษฎีการแพร่กระจายทางสังคมและวัฒนธรรม เชื่อว่าวัฒนธรรมจะค่อยๆ (ชิน ศรีสวัสดิ์, 2556 : 9) แพร่กระจายออกไปยังส่วนอื่นๆ ของโลก ซึ่งการแพร่กระจายดังกล่าวจะแพร่กระจายจากแหล่งที่เริ่มต้น สร้างขึ้นไปยังผู้ใช้หรือผู้ที่ยอมรับวัฒนธรรมนั้น หัวใจสำคัญของกระบวนการแพร่กระจาย คือการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันของมนุษย์ และทฤษฎีเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลง และการปรับเปลี่ยนทางสังคม เชื่อว่าโดยปกติแล้วสังคมจะมีการเปลี่ยนแปลง อยู่ตลอดเวลา แต่จะเปลี่ยนแปลงในระดับย่อย หรือเปลี่ยนไปอย่างช้าๆ แบบค่อยเป็น ค่อยไปหรืออย่างรวดเร็ว หรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับทางเลือกปฏิบัติของคนในสังคม ซึ่งมีแนวโน้ม จะรับเอาวัฒนธรรมมากกว่า (สุริยา สมุทคุปต์, 2553) ซึ่งแน่นอนว่าเมื่อถึงเวลานั้น คุณภาพชีวิตของคนไทยจะต่ำลงกว่าเดิม รวมทั้งการบังคับใช้กฎหมายของประเทศไทย ยังมีความหย่อนยานอยู่มากไม่มีการบังคับใช้อย่างเข้มงวดและจริงจัง กล่าวคือ เมื่อมีคนอาเซียนจำนวนมากเคลื่อนย้ายเข้ามาสู่ประเทศไทยโอกาสที่คนไทย จะประสบกับปัญหาต่างๆ จะมีมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการลักลัก ขโมยน้อย ปล้นจี้ ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาการจราจร ปัญหาสาธารณสุข ปัญหาความปลอดภัย ในชีวิตและทรัพย์สิน ปัญหาด้านที่อยู่อาศัยและด้านการศึกษาที่จะทวีความรุนแรง มากขึ้นเท่าตัว นอกจากนี้แรงงานประเภทฝีมือใน 7 สาขา คือ วิศวกรรม พยาบาล สถาปัตยกรรม แพทย์ การสำรวจ ทันตแพทย์ และนักบัญชี ก็จะมีโอกาสเคลื่อนย้าย แรงงานได้อย่างเสรี ดังนั้นสถานการณ์หลังการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียนจะทำให้ คุณภาพชีวิตของคนในสังคมเปลี่ยนไปหากเป็นขั้นสูงในสังคมจะทำให้มีคุณภาพชีวิต ดีขึ้นเพราะเกี่ยวข้องกับการดำเนินการทางธุรกิจ การลงทุนต่างๆ แต่หากเป็นขั้นกลาง ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศจะทำให้คุณภาพชีวิตต่ำลงหากว่าไม่ได้รับการพัฒนา อย่างจริงจัง การเป็นประชาคมอาเซียนได้ส่งผลกระทบทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ กล่าวคือ ผลกระทบในเชิงบวกเกิดการขยายตัวของภาคการผลิตและภาคแรงงาน ซึ่งนำไปสู่ ความต้องการแรงงานเพิ่มมากขึ้นในภาคอุตสาหกรรมต่างๆ รวมทั้งอัตราค่าจ้างสูงขึ้น ความก้าวหน้าในอาชีพดีขึ้น ตลอดจนสวัสดิการของผู้ใช้แรงงานก็ดีขึ้นเช่นกัน อย่างไรก็ตาม การเป็นประชาคมอาเซียนไม่ได้ก่อให้เกิดผลกระทบเชิงบวกเท่านั้น หากแต่อาจก่อให้เกิด ปัญหาความไม่มั่นคงในอาชีพของแรงงานไร้ฝีมือ และนำมาซึ่งปัญหาช่องว่างทางรายได้

และสวัสดิการระหว่างผู้ใช้แรงงานที่มีระดับฝีมือแตกต่างกัน จากสถานการณ์ที่กล่าวมาจะเห็นว่าการเป็นประชาคมอาเซียนเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้และแน่นอนว่าจะต้องมีผลกระทบทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ โดยผลกระทบในทางบวกจะมีอยู่ในกลุ่มคนที่มีความพร้อมทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การศึกษา และเทคโนโลยี ส่วนผลกระทบในเชิงลบจะเกิดกับประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ โดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในชนบทห่างไกลอย่างแน่นอน ดังนั้นการเตรียมการไว้แต่เนิ่นๆ จึงเป็นสิ่งที่ต้องเตรียมการอย่างเร่งรีบ

บทบาทของมหาวิทยาลัยในกระบวนการพัฒนาเป็นประชาคมอาเซียน

มหาวิทยาลัยในฐานะเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบการศึกษาระดับอุดมศึกษามีหน้าที่ในการผลิตบัณฑิตออกสู่ภาคตลาดแรงงาน และพัฒนาบัณฑิตให้มีศักยภาพ และมีความพร้อมอย่างเต็มที่ในการแข่งขันกับภายนอก มหาวิทยาลัยต้องมีบทบาทสำคัญหลายด้านเพื่อพัฒนามนุษย์ให้มีความเข้มแข็งและความพร้อมในการดำเนินชีวิตท่ามกลางประชาคมอาเซียนต่อไป ดังนี้

1. การกิจการการผลิตบัณฑิต สำหรับภารกิจด้านการผลิตบัณฑิต เป็นการจัดการเรียนการสอนทั้งในระดับบัณฑิต มหาบัณฑิต และดุษฎีบัณฑิต ทั้งนี้เพื่อผลิตคนให้ไปปรับใช้สังคมระดับภูมิภาค มหาวิทยาลัยจำเป็นต้องแสดงบทบาทดังต่อไปนี้

1.1 ผู้พัฒนาหลักสูตรเพื่อรับใช้ประชาคม ผลจากการเป็นประชาคมอาเซียนจะทำให้การเคลื่อนย้ายกำลังคน นักศึกษา และบุคลากรทางการศึกษาเป็นไปโดยสะดวกขึ้น และการเปิดเสรีการค้าบริการด้านการศึกษาก็จะส่งผลให้เกิดการเคลื่อนย้ายองค์ความรู้ ภาษาวัฒนธรรมระหว่างกัน ฉะนั้นการผลิตบัณฑิตถือเป็นพันธกิจหลักของมหาวิทยาลัยที่ต้องมีการผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับและสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน มหาวิทยาลัยจึงต้องมีการปรับปรุงหรือพัฒนาหลักสูตรในระดับต่างๆ ให้เป็นสากลมากขึ้น

1.2 การสอนและฝึกอบรมทางด้านภาษาเพื่อการสื่อสาร โดยมีการปรับปรุงหรือพัฒนาหลักสูตรโดยเพิ่มวิชาที่จำเป็นเกี่ยวกับอาเซียนโดยเฉพาะภาษาอังกฤษที่ได้ถูกกำหนดให้เป็นภาษาราชการของอาเซียน ต้องเพิ่มการเรียนการสอนที่ใช้ภาษาอังกฤษมากขึ้น หรือรายวิชาในหลักสูตรอาจจะต้องมีการเพิ่มภาษาอังกฤษเฉพาะด้านเข้ามาบรรจุไว้ในหลักสูตร เช่น ภาษาอังกฤษสำหรับรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ เป็นต้น หรือมีการเพิ่มวิชาภาษาอาเซียนเข้ามาในหลักสูตรเพื่อให้นักศึกษาได้เรียนรู้ พร้อมกันนี้ยังต้องเร่งให้มีการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับวิชาภาษาอาเซียนอย่างจริงจัง

1.3 เป็นห้างสรรพสินค้าทางปัญญา การจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาอาเซียนนี้อาจจะต้องมีความเกี่ยวเนื่องไปถึงอาจารย์ผู้สอน หรือผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านภาษาเข้ามาเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ อาจจะต้องมีการเปิดรับอาจารย์ผู้สอนจากต่างชาติเข้ามาเป็นอาจารย์ประจำในมหาวิทยาลัยหรืออาจจะต้องมีการพัฒนาอาจารย์ผู้สอนในมหาวิทยาลัยให้สามารถสอนภาษาประเทศอาเซียนได้ หรืออาจมีโครงการแลกเปลี่ยนบุคลากรให้ไปศึกษาดูงานหรือไปทดลองสอนในประเทศอาเซียนด้วย

1.4 การเป็นทูตสานสัมพันธ์ระหว่างประเทศ การจัดการศึกษาเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอาเซียนก็ถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งโดยเฉพาะการจัดการศึกษาเพื่อให้เกิดการรับรู้จนเกิดความเข้าใจในประเด็นต่างๆ ของอาเซียนไม่ว่าจะเป็นจุดกำเนิดของอาเซียน กฎบัตรอาเซียน สัญลักษณ์อาเซียน ประชาคมอาเซียน โดยเฉพาะ 3 เสาหลักของประชาคมอาเซียน (ASEAN Economic Community หรือ AEC) พร้อมทั้งมีความรู้ความเข้าใจถึงความมุ่งหมายอันสำคัญของประชาคมทั้ง 3 ได้ และความสัมพันธ์กับภายนอกอาเซียน รวมทั้งการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเทศเพื่อนบ้านในอาเซียน เนื่องจากอาเซียนประกอบด้วยสมาชิกจำนวน 10 ประเทศ จำเป็นต้องสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเทศเพื่อนบ้านในอาเซียน เนื่องจากแต่ละประเทศในอาเซียนมีความแตกต่างกันในหลายประเด็น เช่น ภาษา ศาสนา วัฒนธรรม ดังนั้น จึงต้องมีการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในประเด็นต่างๆ ซึ่งการสร้างความรู้ความเข้าใจจะทำให้เกิดความเข้าใจในความแตกต่างทางวัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ และสามารถสร้างลักษณะร่วมทางวัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่คล้ายกันให้เกิดขึ้นได้ เช่น การจัดการศึกษาเกี่ยวกับประเทศเพื่อนบ้านโดยเน้นสร้างความรู้สึกร่วมรับในความแตกต่างว่าในขณะนี้จะเป็นประเทศในกลุ่มเดียวกัน อาจต้องปรับวิธีการสอนในวิชาประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ในกรณีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศเพื่อนบ้านซึ่งอาจจะเคยมีปัญหาต่อสู้อยู่ในอดีตให้เป็นลักษณะการเรียนรู้โดยมีเนื้อหาเป็นการเรียนรู้เพื่อทำความเข้าใจในเหตุการณ์ในอดีตตามมุมมองการรับรู้ของแต่ละชาติ ซึ่งการจัดการเรียนการสอนในลักษณะดังกล่าวจะเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดความขัดแย้งและเป็นการเรียนรู้ที่ไม่ได้พิสูจน์เรื่องในอดีตว่าฝ่ายใดเป็นฝ่ายถูกผิดซึ่งจะนำมาซึ่ง

ความขัดแย้งกันได้อีกในอนาคต หากแต่เป็นการเรียนรู้เพื่อยอมรับในความแตกต่างระหว่างประเทศเพื่อจะอยู่ร่วมกันเท่านั้น

2. การกิจด้านการวิจัย การวิจัยถือเป็นพันธกิจอันหนึ่งของมหาวิทยาลัย ที่มุ่งจะผลิตผลงานวิจัยและนำผลงานวิจัยมาใช้ในการสนับสนุนการจัดการเรียนรู้และพัฒนาสังคมได้ โดยมหาวิทยาลัยได้สนับสนุนส่งเสริมให้คณาจารย์ บุคลากร และนักศึกษาของมหาวิทยาลัยได้มีการพัฒนาองค์ความรู้ในรูปแบบของการทำวิจัยและบูรณาการเข้ากับการเรียนการสอนไม่ว่าจะเป็นการวิจัยในชั้นเรียนหรือการวิจัยเชิงพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์วิชาที่เรียน ฉะนั้นเมื่อเกิดเป็นประชาคมอาเซียนมหาวิทยาลัยจำเป็นต้องมีบทบาทในการพัฒนาการวิจัย ดังนี้

2.1 ผู้นำทางด้านการกระบวนทัศน์ระเบียบวิธีวิจัย มหาวิทยาลัยถือว่าเป็นสถาบันสร้างปัญญาให้แก่สังคม อย่างไรก็ตามยังมีประเด็นที่ยังไม่สามารถสร้างความกระจ่างให้กับสังคมอีกมากมาย เช่น ความเชื่อหรือความเห็นบางอย่างอาจเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประชาคมอาเซียนก็ได้ ซึ่งเป็นเพราะยังไม่สามารถออกแบบระเบียบวิธีให้ได้มาซึ่งคำตอบได้ ดังนั้นมหาวิทยาลัยจึงต้องแสดงบทบาทการสร้างคิดค้นระเบียบวิธีวิจัยให้ก้าวหน้าเป็นประโยชน์ต่อการสร้างสรรค์ปัญญาให้แก่พลเมืองประชาคมอาเซียน

2.2 ผู้นำทางด้านการวิจัยและพัฒนา กล่าวคือมหาวิทยาลัยอาจจะต้องมีการส่งเสริมสนับสนุนการวิจัยเชิงพื้นที่มากขึ้นโดยมีการขยายพื้นที่การวิจัยให้กว้างขึ้นครอบคลุมไปถึงพื้นที่ชายแดนที่ติดกับประเทศเพื่อนบ้าน หรืออาจจะมีการกำหนดกรอบการวิจัยให้กว้างขึ้นและมีทิศทางวิจัยให้สอดคล้องสัมพันธ์กับความเป็นอาเซียน นอกจากนี้แล้วอาจจะต้องมีการดำเนินการวิจัยร่วมกันกับประเทศเพื่อนบ้านเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่หลากหลาย

2.3 ผู้นำทางการวิจัยเชิงพื้นที่ การวิจัยเชิงพื้นที่เป็นการวิจัยที่ลงไปดำเนินการในพื้นที่เป้าหมายใดเป้าหมายหนึ่ง และต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชนและภาควิชาการให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นแก้ไขปัญหาในพื้นที่นั้นๆ หรือพัฒนาพื้นที่นั้นๆ มหาวิทยาลัยเป็นองค์กรภาควิชาการที่มีความเชี่ยวชาญในด้านการวิจัยถือเป็นตัวหลักในการเข้าไปเชื่อมโยงให้

เกิดการแก้ปัญหา หรือพัฒนาพื้นที่นั้นๆ โดยใช้รูปแบบของการวิจัยในการสำรวจปัญหาสำรวจความต้องการของพื้นที่นั้นๆ แล้วหาข้อสรุปนำเสนอในรูปของนโยบายเพื่อให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้นำไปแก้ไขปัญหา หรือพัฒนาต่อไปในอนาคต

3. การกิจบริการวิชาการ การบริการวิชาการเป็นหนึ่งในภารกิจหลักของมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยพึงให้บริการวิชาการแก่ชุมชน สังคม และประเทศชาติในรูปแบบต่างๆ ตามความถนัด ความเชี่ยวชาญของมหาวิทยาลัย รูปแบบการให้บริการทางวิชาการมีความหลากหลาย เช่น การให้คำปรึกษา ให้การอบรม จัดประชุม หรือสัมมนาวิชาการแก่สังคมชุมชน การให้บริการทางวิชาการนอกจากเป็นการทำประโยชน์ให้สังคมแล้ว มหาวิทยาลัยยังได้รับประโยชน์ในด้านต่างๆ ด้วย กล่าวคือสามารถเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ของอาจารย์อันจะนำมาสู่การพัฒนาหลักสูตรหรืออาจารย์สามารถนำเอาความรู้มาบูรณาการเพื่อใช้ประโยชน์ทางด้านการจัดการเรียนการสอนได้ ต่อมาเมื่อเป็นประชาคมอาเซียนมหาวิทยาลัยจะต้องมีบทบาทในการบริการวิชาการแก่สังคม ชุมชน ดังนี้

3.1 เป็นแหล่งเรียนรู้ กล่าวคือแหล่งเรียนรู้ถือเป็นตัวเชื่อมโยงเรื่องราวต่างๆ ในท้องถิ่นและมหาวิทยาลัยให้มีความใกล้ชิดกัน แหล่งเรียนรู้ช่วยให้สามารถพัฒนาความคิด ทักษะคิด ค่านิยม และพัฒนาคุณลักษณะของบุคคลให้เกิดการเรียนรู้ ใฝ่เรียน รักการเรียนรู้ มีทักษะในการแสวงหาความรู้ ดังนั้นการเพิ่มศักยภาพของคนให้สูงขึ้นเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุขได้จำเป็นต้องใช้แหล่งเรียนรู้เข้ามาช่วยมหาวิทยาลัยในฐานะเป็นองค์กรแห่งความรู้จะต้องมีการจัดการให้เกิดเป็นแหล่งเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ เพื่อเปิดกว้างให้สังคม ชุมชน ทั้งภายในและภายนอกได้เข้ามาเรียนรู้ ไม่ว่าจะเป็นการจัดแหล่งเรียนรู้ที่รวบรวมกิจกรรมต่างๆ ไว้หรือเรียกว่าแหล่งกิจกรรม แหล่งทัศนศึกษา แหล่งฝึกงานในสายอาชีพต่างๆ แหล่งประกอบอาชีพตามสายงานที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษา และแหล่งข้อมูลข่าวสารสารสนเทศต่างๆ เป็นต้น

3.2 เป็นผู้ให้บริการวิชาการเชิงรุก มหาวิทยาลัยต้องให้บริการวิชาการภายนอกประเทศเพิ่มขึ้นโดยอาจจะต้องมีการจัดทำ MOU ร่วมกันกับประเทศเพื่อนบ้านที่เกี่ยวกับการบริการวิชาการหรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านอาชีพ เช่น การท่องเที่ยว การโรงแรม หรือมหาวิทยาลัยต้องจัดให้มีโครงการบริการวิชาการแก่ชาวต่างชาติที่เข้ามาในประเทศ เช่น โครงการแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวให้กับชาวต่างชาติโดยให้

นักศึกษาที่เรียนในสาขาวิชาการท่องเที่ยวได้เข้ามามีส่วนร่วมในโครงการ หรือจัดโครงการสอนภาษาไทยแก่นักท่องเที่ยว เป็นต้น

3.3 เป็นที่ปรึกษาทางวิชาการ กล่าวคือเมื่อมหาวิทยาลัยได้ดำเนินการวิจัยเชิงพื้นที่แล้วทำให้มหาวิทยาลัยมีข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาสังคม ซึ่งเรียกว่าข้อมูลเชิงประจักษ์หรือผลการวิจัยนั้น มหาวิทยาลัยก็เผยแพร่ผลงานวิจัยในรูปแบบเชิงนโยบายสาธารณะเพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้นำไปกำหนดเป็นนโยบาย เพื่อพัฒนาสังคมต่อไป ซึ่งมีมหาวิทยาลัยเป็นผู้ทำหน้าที่ในการให้คำปรึกษาเกี่ยวกับนโยบาย ยุทธศาสตร์ กลยุทธ์ แผน แผนงาน หรือโครงการต่างๆ ในการแก้ไขปัญหาหรือพัฒนาสังคม

4. การกิจการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีศิลปะและวัฒนธรรมที่หลากหลายในแต่ละท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมการแต่งกายที่แตกต่างกันของ 4 ภาค วัฒนธรรมการบริโภคอาหารที่แตกต่างกัน ความเชื่อ ค่านิยมที่แตกต่างกัน รวมไปถึงประเพณีที่แตกต่างกันด้วย เช่น ประเพณีสงกรานต์ ลอยกระทง แห่เทียนพรรษา แข่งเรือ ซึ่งศิลปะและวัฒนธรรมเหล่านี้ถือเป็นสิ่งที่โดดเด่น และมีชื่อเสียงของประเทศไทยทำให้ต่างชาติรู้จักมากขึ้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้เราชาวไทยจำเป็นต้องมีการทำนุบำรุงอนุรักษ์ พื้นฟู หรือสืบสานให้คงอยู่คู่บ้านคู่เมืองตลอดไป การทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรมเหล่านี้ถือเป็น พันธกิจสำคัญประการหนึ่งของมหาวิทยาลัย ดังนั้นมหาวิทยาลัยจึงต้องมีการดำเนินงานในด้านนี้ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนี้

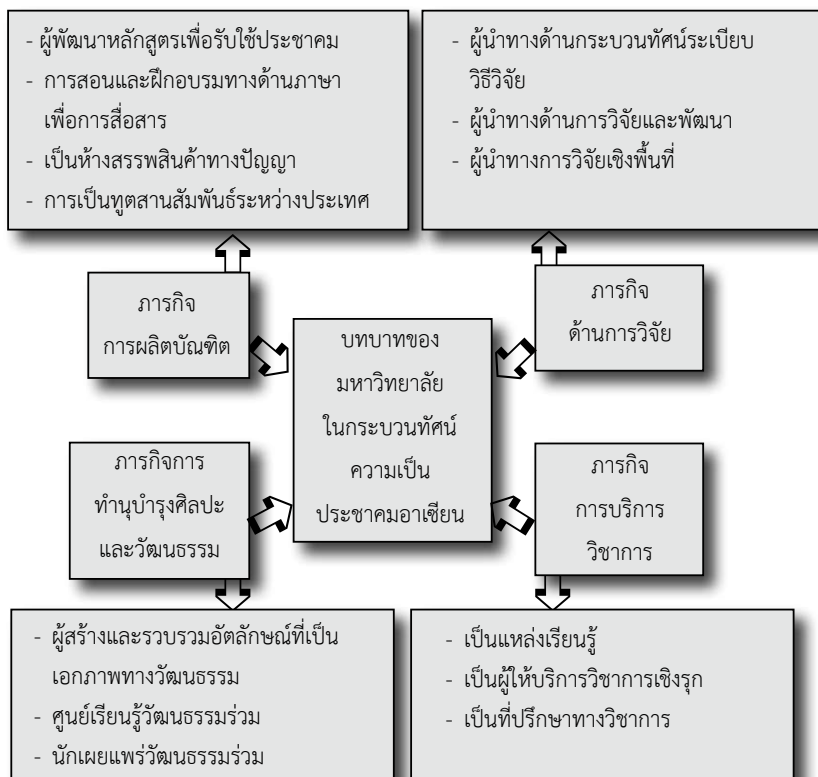
4.1 ผู้สร้างและรวบรวมอัตลักษณ์ที่เป็นเอกภาพทางวัฒนธรรม เนื่องจากอาเซียนเป็นภูมิภาคที่มีความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการแต่งกาย อาหาร เทศกาล และประเพณีต่างๆ และแต่ละประเทศก็มีความโดดเด่นหรือมีอัตลักษณ์เป็นของตนเอง มหาวิทยาลัยจึงต้องทำหน้าที่เหมือนกับเป็นบรรณาธิการที่ต้องรวบรวมผลงานทางวัฒนธรรมที่มีลักษณะเฉพาะของแต่ละประเทศให้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางวัฒนธรรม

4.2 ศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมร่วม โดยอาจมีจุดเน้นเฉพาะความแตกต่างของแต่ละมหาวิทยาลัยในแต่ละท้องถิ่น ซึ่งมีมหาวิทยาลัยจะต้องมีการส่งเสริมหรือจัดให้มีกิจกรรมที่เน้นการทำนุบำรุงอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมเหล่านี้ไว้ให้เป็นจุดเด่นของท้องถิ่นๆ นอกจากการทำนุบำรุงอนุรักษ์ สืบสานศิลปวัฒนธรรมแล้วนั้น ยังจำเป็นต้อง

มีการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมของประเทศตนในต่างประเทศด้วย เพื่อให้ต่างประเทศได้รู้จักศิลปวัฒนธรรมของไทยมากขึ้น การเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมนี้ถือเป็นภารกิจอันหนึ่งที่มหาวิทยาลัยต้องมีการดำเนินการเนื่องจากว่ามหาวิทยาลัยเป็นศูนย์รวมความรู้ความสามารถทั้งทางด้านวิชาการ ด้านอาชีพ และด้านการแสดง เช่น การแสดงละคร การฟ้อนรำของนักเรียนนักศึกษาที่มีความรู้ความสามารถ

4.3 นักเผยแพร่วัฒนธรรมร่วม มหาวิทยาลัยจะต้องดำเนินการติดต่อประสานเพื่อให้ศิลปวัฒนธรรมของประเทศไทยได้มีโอกาสไปเผยแพร่ในต่างประเทศ นอกจากนี้แล้วมหาวิทยาลัยยังต้องมีการหาจุดร่วมของศิลปวัฒนธรรมประเทศอาเซียนด้วย กล่าวคือ ประเทศอาเซียน 10 ประเทศ ต่างก็มีศิลปวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน หรือมีศิลปวัฒนธรรมบางอย่างก็มีลักษณะ รูปแบบที่คล้ายคลึงกัน ดังนั้นศิลปวัฒนธรรมด้านใดที่มีความคล้ายคลึงกันไม่ว่าจะเป็นประเพณีต่างๆ มหาวิทยาลัยควรมีการดำเนินการหาวิธีบูรณาการศิลปวัฒนธรรมเหล่านั้นร่วมกันเพื่อให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ดังคำขวัญอาเซียน หนึ่งวิสัยทัศน์ หนึ่งอัตลักษณ์ หนึ่งประชาคม

จากภารกิจและบทบาทของมหาวิทยาลัยดังกล่าวสามารถสรุปเป็นผังมโนทัศน์ตามความสัมพันธ์องค์ประกอบ (สัญญา เคนาภูมิ, 2557ก : 33-42) โดยพัฒนาจากกระบวนการคิดเชิงเหตุผล (Rational thinking) บนฐานความเป็นไปได้เชิงทฤษฎี (Based on theory) (สัญญา เคนาภูมิ, 2557ข : 4-6) บทบาทมหาวิทยาลัยในกระบวนการทัศน์ความเป็นประชาคมอาเซียน ดังนี้

แผนภาพที่ 1 บทบาทของมหาวิทยาลัยในกระบวนการเป็นประชาคมอาเซียน

บทสรุป

การเป็นประชาคมอาเซียนจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่หลากหลายทั้งด้านสังคม การเมือง วัฒนธรรมและระบบเศรษฐกิจซึ่งมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในสังคมเป็นอย่างมาก เกิดการแข่งขัน แย่งชิงกันในเรื่องอำนาจความสะดวกรวดเร็ว เกิดการเคลื่อนย้ายกำลังคน นักศึกษา และบุคลากรทางการศึกษาเป็นไปโดยสะดวกขึ้นและมีการเปิดเสรีการค้าบริการด้านการศึกษา ซึ่งถือว่าส่งผลกระทบต่อการศึกษาอย่างยิ่ง โดยเฉพาะการศึกษาในระดับอุดมศึกษาซึ่งมีมหาวิทยาลัยเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบ และมีหน้าที่ในการผลิตบัณฑิตออกสู่ภาคตลาดแรงงาน และพัฒนานับถือ

ให้มีศักยภาพและมีความพร้อมอย่างเต็มที่ในการแข่งขันและรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของภายนอก ดังนั้นมหาวิทยาลัยจึงต้องมีบทบาทสำคัญหลายด้านเพื่อพัฒนามนุษย์ให้มีความเข้มแข็งและความพร้อมในการดำเนินชีวิตท่ามกลางประชาคมอาเซียน คือ บทบาทผู้พัฒนาหลักสูตรเพื่อรับใช้ประชาคม บทบาทการสอนและฝึกอบรมทางด้านภาษาเพื่อการสื่อสาร บทบาทห้างสรรพสินค้าทางปัญญา บทบาทการเป็นทูตสานสัมพันธ์ระหว่างประเทศ บทบาทผู้นำด้านกระบวนการที่ศรัทธาและไว้วางใจ บทบาทผู้นำทางการวิจัยและพัฒนา บทบาทผู้นำทางการวิจัยเชิงพื้นที่ บทบาทเป็นแหล่งเรียนรู้ บทบาทเป็นผู้ให้บริการวิชาการเชิงรุก บทบาทเป็นที่ปรึกษาทางวิชาการ บทบาทผู้สร้างและรวบรวมอัตลักษณ์ที่เป็นเอกภาพทางวัฒนธรรม บทบาทเป็นศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรมร่วม และ บทบาทเป็นผู้เผยแพร่วัฒนธรรมร่วม

เอกสารอ้างอิง

- ชื่น ศรีสวัสดิ์. (2556). การรับรู้และการเตรียมการรองรับสถานการณ์และผลกระทบจากการเป็นประชาคมอาเซียนของชุมชนชายแดนไทย-ลาวในเขตอีสานล่าง : อุบลราชธานี อำนาจเจริญ และมุกดาหาร. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- Srisawat, Chuen. (2013). The Awereness and Preparation of ASEAN Economic Community of Local Leaders in Thai-Lao Border Area around the Southern Esan : Ubonratchathani, Amnatcharoen and Mukdahan. Ubonratchathani Rajabhat University.
- ณรงค์ โพธิ์พุกขานันท์. (2556). อาเซียนศึกษา. กรุงเทพฯ : แมคกรอ-ฮิล.
- Phophugsanan, Narong. (2013). ASEAN Studies. Bangkok : Mackro-Hill.
- สัญญา เคนาภูมิ. (2557ก). “รูปแบบการเขียนกรอบแนวคิดการวิจัยทางการบริหารจัดการ”. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์) ปีที่ 8 ฉบับที่ 3. กันยายน-ธันวาคม พ.ศ. 2557 หน้า 33-42.
- Kenaphoom, Sanya. (2014A). “Writing Style concept research management.” Journal of Shares (Humanities and Social Sciences) Vol.8 No. 3. September to December 2557 page 33-42.

- _____. (2557ข). “การสร้างกรอบแนวคิดการวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์โดยการคิดเชิงเหตุผล”. **ราชภัฏเพชรบูรณ์สาร สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ ปีที่ 16 ฉบับที่ 1. มกราคม-มิถุนายน 2557** หน้า 1-19.
- _____. (2014B). “A Creation of a Research Conceptual Framework for Public Administration by logical thinking”. **Substance Phetchabun Rajabhat. Research and development Phetchabun Rajabhat University, 16 (1) January-June 2014** Page 1-19.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2553). **ยุทธศาสตร์อุดมศึกษาไทยในการเตรียมความพร้อมสู่การเป็นประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. 2558**. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัดบางกอกบล็อก.
- Office of the Higher Education Commission. (2010). **The Strategies of Thai Higher Education Institutions in Preparation for ASEAN Community 2015**. Bangkok : Bangkok Block Partnership.
- สุริยา สมุทคุปต์ และคณะ. (2553). **หนังประโมทัยของอีสาน : การแพร่กระจายและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในหมู่บ้านอีสาน**. ขอนแก่น : ห้องปฏิบัติการทางมานุษยวิทยาของอีสาน ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- Smutkupt, Suriya and Other. (2010). **Isan Shadow Play : Spread and Change of Culture in Isan Village of Khon Kaen Province : The Laboratory of Anthropology of the Northeast of Thailand**, Department of Sociology and Anthropology, Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University.